

עיונים לפרשת כי תבוא עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

הברכות והקללות - אמצעי או מטרה?

הרב ש"י לוי

התורה⁵ אכן מייעדת שכר לעם ישראל אם הוא ישמור את המצוות, אך כל השכר המתואר הוא שכר גשמי בעולם הזה: ברכה בפרי בטן, ביבול ובבהמות, מטר בעתו והצלחה במלחמות. להבדיל, אם חס וחלילה יסור עם ישראל מדרך התורה, יבואו עליו קללות רבות, גשמיות גם הן, בעולם הזה.

אם כן כיצד ניישב את מקורות חז"ל, שמהם עולה שהשכר הוא בעולם הבא, עם פסוקי התורה בפרשתנו המבטיחים שכר גשמי בלבד ועולם הבא לא נזכר בהם כלל?

התירוץ הפשוט יותר לשאלה זו הוא **שהתורה ייעדה שכר בשני העולמות**, בעולם הזה ובעולם הבא. ואף על פי כן הייתה לתורה סיבה להדגיש דווקא את השכר שיקבל האדם בעולם הזה, ולהסתיר את השכר המיועד לעולם הבא. בכיוון זה פירש **המהר"ל מפראג**⁶. לפי דבריו, התורה כתבה רק את השכר והעונש הגשמיים, כדי שנוכל לראות את התקיימות הבטחות התורה בעולם הזה. מתוך כך תתחזק האמונה באמיתות תורתנו, לעומת שאר הדתות שהבטיחו למאמיניהן שכר רוחני שאין אפשרות לאמתו בעולם הזה:

"כי התורה האמיתית לא זכרה עולם הבא בתורה, כדי שיהיו כל דברי תורה מבוררים ניכרים לכל אדם בחוש העין... עד שלא תוכל לדמות לה אחת מן הדתות שמבטיחים שכר עולם הבא, דבר בלתי מבורר ובלתי

במקומות רבים חז"ל אומרים שאת השכר למצוות ולמעשים הטובים שאדם עושה בעולם הזה הוא יקבל בעולם הבא. למשל, הגמרא במסכת קידושין¹ אומרת שאף על פי שנאמר שהשכר לשילוח הקן הוא "והארכת ימים", הכוונה היא לשכר בעולם הבא:

"בשילוח הקן כתיב: 'למען ייטב לך והארכת ימים'. הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות, ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים, ובחזירתו נפל ומת, היכן טובת ימיו של זה? והיכן אריכות ימיו של זה? אלא, **'למען ייטב לך' - לעולם שכולו טוב, 'ולמען יאריכון ימך' - לעולם שכולו ארוך**".

וכן בעירובין² הגמרא אומרת:

"מאי דכתיב 'אשר אנכי מצוך היום לעשותם'...? היום [בעולם הזה] - לעשותם, למחר [בעולם הבא] - לקבל שכרם"³.

וכעין זה הרמב"ם⁴ פוסק:

"הטובה הצפונה לצדיקים היא חיי העולם הבא, והם החיים שאין עמהן מות והטובה שאין עמה רעה. הוא שכתוב בתורה 'למען ייטב לך והארכת ימים', מפי השמועה למדו: 'למען ייטב לך' - לעולם שכולו טוב, 'והארכת ימים' - לעולם שכולו ארוך. וזה הוא העולם הבא".

ואולם מעיון בפרשתנו נראה לכאורה ההיפך הגמור.

1	לט, ב.	5	דברים כח.
2	כב, א.	6	תפארת ישראל פרק נח. עיין במהר"ל שם שהביא
3	וכן עולה גם ממקורות נוספים שאדם יקבל שכר בעולם הבא. עיין ראש השנה טז, ב; תענית כה, א; תענית לא, א; ועוד.		תירוצים נוספים.
4	הלכות תשובה ח, א.		

ידוע לחוש".

לב פנוי ולא גוף שלם לעשות המצוות כדי שתאבדו

מחיי העולם הבא, ונמצא שאבדתם שני עולמות. שבזמן שאדם טרוד בעולם הזה בחולי ובמלחמה ורעבון אינו מתעסק לא בחכמה ולא במצוה שבהן זוכין לחיי העולם הבא".

לפי הרמב"ם העונשים המוזכרים בפרשתנו למקרה שבו חס וחלילה עם ישראל יעבור על מצוות התורה אינם העונש התכליתי המיועד לרשעים, אלא הם אמצעי בלבד. הפגעים הגשמיים נועדו להעסיק את הרשעים בטרדות העולם הזה, ולמנוע מהם את האפשרות לעבוד את ה', לפי הכלל "בדרך שאדם רוצה לילך בה, מוליכין אותו"¹⁰. הרשעים בחרו לנצל את הטוב שה' היטיב להם לרעה, ולעבור על מצוות התורה, ועונשם יהיה שה' מונע מהם את טובת העולם הזה, ומביא עליהם פגעים שיקשו עליהם את האפשרות לעשות תשובה ולעבוד את ה'. על ידי כך הם יאבדו את טובת שני העולמות.

דברי הרמב"ם יכולים להביא את הרשעים ליאוש. שכן, הפגעים שיזמן להם ה' יקשו עליהם את האפשרות לשוב בתשובה חס וחלילה. ואולם בהלכות תשובה¹¹ הרמב"ם כותב שעשיית התשובה מונעת מהפורענות לבוא על האדם:

"במה דברים אמורים? בזמן שלא עשה תשובה, אבל אם עשה תשובה, התשובה כתריס לפני הפורענות".

הקב"ה דיין אמת ודן את בני האדם לפי מעשיהם, אך מצד שני הוא גם ארך אפיים ודלת התשובה תמיד פתוחה לפניו. ואף אם כבר הגיעה הפורענות על האדם והיא מקשה עליו לשוב בתשובה, הרמב"ם כותב שעדיין היכולת בידו לעשות תשובה על מעשיו, ועל ידי כך יזכה לעולם הבא¹²:

"כל אלו הדברים וכיוצא בהן אף על פי שמעכבין את התשובה אינן מונעין את התשובה. אלא אם עשה אדם תשובה מהן הרי זה בעל תשובה ויש לו חלק לעולם הבא".

שנזכה כולנו לעבוד את ה' בשלמות, ומתוך כך נזכה לטובה בשני העולמות.

אולי אפשר להוסיף על דבריו, שאדרבה, אילו הייתה התורה כותבת את השכר הרוחני בעולם הבא, אותו אי אפשר לאמת בחושים, האמונה בתורה הייתה נחלשת. זאת כיוון שהבטחות אלה היו נראות דומות לדברי השקרן הטוען שדבריו יתקיימו בעוד זמן רב כדי שלא יוכר שקרו. וכן, כל אחד היה יכול לבדות דת לעצמו ולהבטיח שכר רוחני בעולם הבא למאמיניו, אותו לא יוכלו לאמת.

גם **הרמב"ם**⁷ התייחס לשאלה זו, אך יישב אותה בכיוון שונה לגמרי. לפי הרמב"ם, השכר המיועד על קיום המצוות הוא בעולם הבא. ואילו הטובות שהבטיחה התורה שיגיעו לעובדי ה' בעולם הזה אינן אלא אמצעי הנועד לסייע לאדם לעבוד את ה' ולעסוק בתורה בלא טרדות העולם הזה:

"והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש ונהגה בחכמתה תמיד שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה, כגון: חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן, וישפיע לנו כל הטובות המחזקים את ידינו לעשות את כל התורה, כגון: שובע ושלוה ורבות כסף וזהב, כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן, **אלא נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כדי שנזכה לחיי העולם הבא**".

חיי העולם הזה מלאים טרדות רבות, מחלות, מלחמות, עיסוק בפרנסה וכו'. אם האדם יצטרך להתעסק בטרדות אלו כל היום, לא יהיו לו הפנאי והנחת לעסוק בתורה ובמצוות. לכן, ה' נותן שכר לצדיקים בעולם הזה כדי שיוכלו לפנות את זמנם לעבודת ה', ועל ידי כך יזכו לחיי העולם הבא. וממילא נמצא שיזכו הצדיקים לטובה בשני העולמות "לחיים טובים בעולם הזה המביאין לחיי העולם הבא"⁸.

בכיוון זה, הרמב"ם⁹ מסביר גם את הפגעים שייעדה התורה לאלה שיעברו על ציווי התורה:

"ואם עזבתם את ה' ושגיתם במאכל ומשתה וזנות ודומה להם, מביא עליכם כל הקללות האלו ומסיר כל הברכות עד שיכלו ימיכם בבהלה ופחד **ולא יהיה לכם**

10 מכות י, ב.
11 ו, ב.
12 הלכות תשובה ד, ו.

7 הלכות תשובה ט, א.
8 המשך דברי הרמב"ם שם.
9 שם.